

YO‘G‘ON ICHAKNING ENDOKRIN HUYAYRALARI DISFUNKTSIYASI VA YALLIG‘LANISHLI ICHAK KASALLIKLARI

Kurbonova Latofat Murodilloyevna

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti odam

anatomiyasi kafedrasida assistenti

Saidaliyeva Sevara

SamDTU davolash-2 fakulteti

1-kurs talabasi

Annotatsiya: Yo‘g‘on ichakning endokrin hujayralari ichak gomeostazini saqlashda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu hujayralar tomonidan ishlab chiqariladigan gormonlar (GLP-1, PYY, serotoninning) ichak motorikasi, immun javob va mikrobiota tarkibiga ta‘siri mavjud. Endokrin hujayralarning disfunktsiyasi yo‘g‘on ichakning yallig‘lanishli kasalliklari – yarali kolit va Kron kasalligining rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada endokrin hujayralarning yallig‘lanish jarayonlari bilan bog‘liq bo‘lgan ta‘sir mexanizmlari va ularni tartibga solish usullari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: yo‘g‘on ichak, endokrin hujayralar, yallig‘lanishli ichak kasalliklari, GLP-1, PYY, serotonin, immun javob, mikrobiota.

KIRISH Yo‘g‘on ichakning endokrin hujayralari organizmda muhim fiziologik funksiyalarni bajarib, hazm jarayoni, metabolizm va immun tizim bilan chambarchas bog‘liqdir. Ushbu hujayralarning disfunktsiyasi yallig‘lanishli ichak kasalliklari (YIK) rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda yo‘g‘on ichak endokrin tizimining roli va uning yallig‘lanish jarayonlariga ta‘siri keng o‘rganilmoqda

Asosiy qism

Yo‘g‘on ichakda joylashgan endokrin hujayralar ovqat hazm qilish tizimi va immun javobni tartibga soluvchi muhim bioaktiv moddalarni ishlab chiqaradi. Ulardan eng muhimlari quyidagilar:

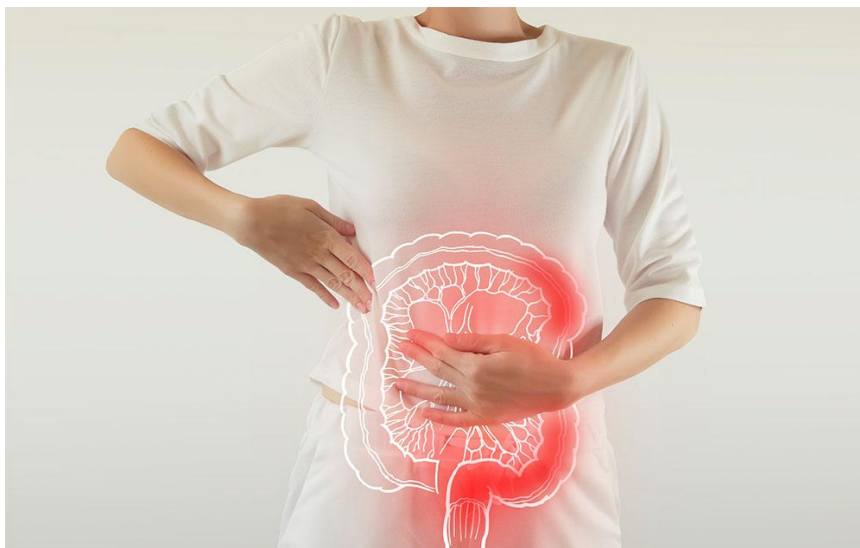
- **GLP-1 (glyukagon-podob peptid-1)** – ichak harakatini tartibga solish, insulin sekretsiyasini oshirish va ichak yallig‘lanishini kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi.
- **PYY (peptid YY)** – ochlik va to‘qlik hissini boshqarib, ichak harakatini sekinlashtiradi va mikrobiota tarkibiga ta‘sir qiladi.
- **Serotonin** – ichak harakatlari, shilliq qavat himoyasi va immun javobni tartibga solishda ishtirok etadi.
- **Oxitomodulin va boshqa peptidlar** – ichak harakatlarini boshqarish va oziq-ovqat hazm bo‘lish jarayonlarini muvozanatlashda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu gormonlarning ishlab chiqarilishidagi buzilishlar yallig'lanish jarayonlarini kuchaytirib, yarali kolit va Kron kasalligining rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu kasalliklarga chalingan bemorlarda GLP-1 va PYY darajasi pasaygan, serotonin sekretsiyasida esa o'zgarishlar kuzatiladi. Bu esa ichak devorining shikastlanishi va mikrobiota tarkibining buzilishiga sabab bo'ladi.

Endokrin hujayralarning disfunktsiyasini tartibga solish orqali yallig'lanishli ichak kasalliklarini davolash mumkin. Masalan, GLP-1 agonistlari ichak yallig'lanishini kamaytirish va ichak shilliq qavatini tiklashga yordam beradi. Shu bilan birga, probiyotiklar va prebiotiklar mikrobiotani tiklash orqali ichakning endokrin va immun funksiyalarini yaxshilashi mumkin.

Nospetsifik yarali kolit (yo'g'on ichak yarasi) — bu yo'g'on ichak shilliq qavatining yallig'lanish tabiatli surunkali patologiyasi. Kasallik organizmning genetik xususiyatlari, atrof-muhit omillarining kompleks salbiy ta'sir ko'rsatishi tufayli yuzaga keladi, ular ichakdagi yallig'lanish jarayonining kuchayishiga sabab bo'ladi.

Kasallik asosan 15-25 yoki 55-65 yoshdagi odamlarda uchraydi. 10 yoshgacha bo'lgan bolalarda patologiya deyarli qayd etilmaydi.

Endokrin hujayralar ishlab chiqaradigan gormonlar ichak shilliq qavati orqali turli organlar va tizimlarga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, GLP-1 va PYY oziq-ovqat iste'molini tartibga solib, ortiqcha ovqatlanish va semirishning oldini oladi. Serotonin esa ichak peristaltikasini rag'batlantiradi va ichakning immun himoyasiga ijobiy ta'sir qiladi. Ushbu gormonlar orqali endokrin hujayralar ichakning mikrobiota tarkibini ham boshqaradi.

Yallig'lanishli ichak kasalliklari (YIK) – bu asosan yo'g'on ichakni zararlovchi surunkali kasalliklar guruhi bo'lib, ularga yarali kolit va Kron kasalligi kiradi. Epidemiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu kasalliklarning tarqalishi so'nggi yillarda ortib bormoqda. YIKning kelib chiqishida genetik moyillik, ekologik omillar va immun tizimning noto'g'ri faollashuvi muhim rol o'ynaydi.

Yo'g'on ichak endokrin hujayralari tomonidan ishlab chiqariladigan gormonlar ichak shilliq qavatining yaxlitligini saqlab turishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu hujayralarning disfunktsiyasi quyidagi patologik o'zgarishlarga olib kelishi mumkin:

- Ichak shilliq qavatining zaiflashishi va himoya funksiyasining buzilishi
- Ichak mikrobiotasining disbalansi
- Immun javobning ortiqcha faollashuvi va yallig'lanish jarayonlarining kuchayishi

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, YIK bilan og'riqan bemorlarda GLP-1 va PYY darajasi pasaygan, bu esa ichakning tiklanish qobiliyatini pasaytiradi. Shu bilan birga, serotonin darajasidagi o'zgarishlar ichak harakatlarining buzilishiga olib keladi.

Endokrin hujayralar faoliyatini tiklashga qaratilgan terapevtik yondashuvlar

- Gormon terapiyasi orqali GLP-1 va PYY darajasini oshirish
- YIKga qarshi ishlatiladigan biologik dorilar
- Ichak shilliq qavatini tiklovchi oziq-ovqat qo'shimchalari va farmakologik preparatlar

Probiotiklar va prebiotiklarning ichak endokrin tizimiga ta'siri

Probiotiklar va prebiotiklar ichak mikrobiotasini barqarorlashtirib, endokrin hujayralarning funksional faolligini oshirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichak florasining muvozanatini tiklash orqali YIK simptomlarini yengillashtirish mumkin.

Xulosa

Yo'g'on ichak endokrin hujayralari organizmning muhim tartibga soluvchi tizimi bo'lib, ularning disfunktsiyasi yallig'lanishli ichak kasalliklari rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Endokrin hujayralar ishlab chiqaradigan gormonlar ichak motorikasi, immun javob va mikrobiota tarkibini muvozanatda ushlab turadi. Shuning uchun ushbu hujayralarning faoliyatini o'rganish va ularni normallashtirishga qaratilgan terapevtik usullar yallig'lanishli ichak kasalliklarini davolashda istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Курбанова, Л. М., Хидиров, З. Э., & Абдураимов, З. А. (2021). КЛИНИКО-ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТЕЧЕНИЯ БРУЦЕЛЛЁЗА В ВОЗРАСТНОМ АСПЕКТЕ В САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ. *Достижения науки и образования*, (1 (73)), 61-68.
2. Uktamovich, K. E., Oblakulovich, K. S., Murodullaevna, K. L., Hidirnova, L. Z., & Aslamovna, K. G. (2021). Effects of cellular cord blood on skin pathology in laboratory animals. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 2(1), 116-122.
3. Narzullaevna, K. S., Esirgapovich, K. A., Xalimovich, J. M., Murodillaevna, B. R. S. K. L., Solijonovna, U. O., & Naimovich, B. B. (2021). What is Ecology?. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(5), 3341-3345.
4. Erkinovich, X. Z., Murodullavna, K. L., Mamadievich, R. Z., Mamirkulovich, M. Z., Xidirnova, L. Z., & Oblakulovich, K. S. (2021). Improving the Surgical Treatment of Patients

with a Biliary Disease Complicated by Mirizzy Syndrome. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(6).

5. Oripov, F. S., Kurbanova, L. M., & Kurbanov, X. R. (2022). Epithelial barrier of the colon in normal and ulcerative colitis. *Open Access Repository*, 8(7), 9-16.

6. Tastanova, G. Y., Kurbanova, L. M., & Olimjonova, D. U. (2025). MORPHOLOGICAL STATE OF THE STRUCTURE OF THE LARGE INTESTINAL TISSUE AFTER EXPERIMENTAL MINIGASTROSHUNT OPERATION. *SHOKH LIBRARY*.

7. Oripov, F. S., Kurbanova, L. M., & Kurbanov, X. R. (2022). Epithelial barrier of the colon in normal and ulcerative colitis. *Open Access Repository*, 8(7), 9-16.

8. Sh, B. R., Ch, X. N., & Kiyamov, I. E. (2022). Environmentally Friendly Product is a Pledge of Our Health. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 48-50.

9. Murodullayevna, Q. L. (2022). ICHAK YALLIG'LANISH KASALLIGIDA MORFOLOGIK O'ZGARISHLAR. *Journal of new century innovations*, 15(3), 236-240.

10. Murodilloyevna, K. L., Sur'atovich, O. F., & Deev, R. V. (2024). SPECTRUM OF DISEASES CAUSED BY MORPHO-FUNCTIONAL DISORDERS ORGANIZATION OF ENDOCRINE CELLS IN THE COLON.

11. Chhajer, M., & Kurbanova, L. M. (2024). MODERN THYROID GLAND DISEASES CLINICAL LABORATORY DIAGNOSTIC METHODS. *TADQIQOTLAR. UZ*, 38(7), 128-130.

12. Sadinovich, U. S., Chhajer, M., & Murodilloyevna, K. L. (2024). COMPARISON OF MORPHOLOGY AND MORPHOMETRIC INDICATORS OF LIVER TISSUE IN WHITE NONBRED RATS UNDER THE INFLUENCE OF 3 DIFFERENT DRUGS OF ANTI-INFLAMMATORY DRUGS IN NORMAL AND POLYPHARMACY. *TADQIQOTLAR. UZ*, 38(7), 140-147.

13. Мурадқосимов, С., Ерманов, Р., Туракулов, Ж., & Курбанова, Л. (2021). Эпидемиологические ситуации оив инфекции среди мигрантов Самаркандской области. *Журнал биомедицины и практики*, 1(3/2), 207-211.

14. Kurbanova, L. M., & Kholyarova, G. R. (2024). In both normal and ulcerative colonitis, the epithelium is the colon's barrier.

15. Kurbanova, L. M., Kholyarova, G. R., & Kamalova, M. I. (2023). ISSUES OF DIFFERENTIAL DIAGNOSIS OF INFLAMMATORY AND FUNCTIONAL INTESTINAL DISEASES (LITERATURE REVIEW). *World Bulletin of Public Health*, 21, 171-174.

16. Kurbanova, L. M., Chhajer, M., & Kholyarova, G. R. (2024). A REVIEW OF THE LITERATURE RELATING TO THE DIFFERENTIAL DIAGNOSIS OF FUNCTIONAL AND INFLAMMATORY INTESTINAL DISEASES.